



بسمه تعالی



فرصت مطالعاتی در جامعه و صنعت

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

کنگره شهدای استان لرستان - سپاه حضرت ابولفضل (ع) لرستان	واحد عملیاتی:	مجتبی گراوند	نام عضو هیات علمی:
مبانی فرهنگ ایثار و شهادت در تاریخ اسلام و بازتاب آن در وصیت نامه شهدای علمی لرستان	عنوان دوره:	لرستان	دانشگاه:
فرهنگ و تمدن اسلامی	حوزه تخصصی:	ادبیات	دانشکده:
6 ماه پاره وقت	مدت دوره:	دانشیار	مرتبۀ علمی:
09167076086	شماره همراه:	Garavand.m@lu.ac.ir	ایمیل:
1402/10/9	تاریخ پایان:	1402/4/9	تاریخ شروع:

مهمترین خروجی، دستاوردهای حاصله و نتایج مؤثر به دست آمده در دوره فرصت مطالعاتی

ایثار و شهادت از اصول اولیه زندگی بشری است که خداوند متعال در فطرت هر انسانی قرار داده است و در پی آن ادبیاتی به نام ادبیات مقاومت شکل گرفته است. صبر و مقاومت، هم در برابر دشمن درونی و نفس اماره و هم در برابر ظلم و ستم و متجاوزین خارجی که در میدان نبرد رخ می‌دهد است. این ادبیات، ادبیاتی عدالت‌محور و مردمی است. امروزه صبر و مقاومت بیش از پیش حائز اهمیت است.

هرکس به اندازه برداشت خویش از ادبیات پایداری تعریفی ارائه داده است که همانند دیگر تعریف‌ها در حوزه علوم انسانی چندان دقیق نیستند. اصولاً علوم انسانی دریای بی‌کرانه است که تعریف جامع و مانع در این میدان کاری بسیار دشوار و سخت است. ادبیات پایداری، ادبیات آزادی و عشق است ادبیات توفنده و پرتلاطمی است که آلودگی به یأس و سکون را نمی‌پذیرد و همچون موج خروشنده‌ای بر دریای ادبیات به حرکت در می‌آید. در واقع این‌گونه ادبی، در طول تاریخ و در کشاکش رویارویی ستمگر و ستم‌دیده همواره همانند سلاحی ویرانگر حملات ظالمان را دفع می‌کرد. ادبیات پایداری نوعی از ادبیات متعهد و ملتزم است که از طرف مردم و پیشروان فکری جامعه در برابر آنچه حیات معنوی و مادی آن‌ها را تهدید می‌کند به وجود می‌آید و هدفش جلوگیری از انحراف در ادبیات، شکوفایی تدریجی آن است (بصیری، 1388: 26). ادبیات مقاومت، بازتاب برخی دردهای مشترک، میان جوامع بشری است که شاعران به‌عنوان وجدان آگاه جامعه، آن‌ها را فریاد می‌زنند و یادکردشان جوشش ضمیر شاعران را به مضمونی مشترک بدل می‌کند (کافی، 1387: 389). ادبیات مقاومت در هیچ دوره‌ای از دوره‌های تاریخی یک ملت فرو نخشیده و همواره در شعر و بیان ادبا و نویسندگان خود را بروز داده است و بر اساس شرایطی که یک شخص در آن به سر می‌برد همچون درگیری و جدال با هواهای نفسانی و یا اوضاع سیاسی و اجتماعی موجود به شکل‌های مختلف نمود پیدا می‌کند. واژه مقاومت برگرفته از فعل ثالثی مجرد «قام» به معنای به‌پاخاستن و برخاستن و نیز پایدار ماندن است. (آذر نوش، 1384: ماده قام) این واژه بر وزن مفاعله و به معنای با کسی با هم برخاستن و یا با هم از جا بلند شدن و با کسی ضدیت کردن و نیز ایستادگی و پایداری کردن است. در فرهنگ‌های لغت عربی چهار کاربرد برای این واژه آورده شده است: بنابراین معنای غالب در واژه مقاومت، ایستادگی و مقاومت کردن در برابر چیزی است که توازن و تعادل را بر هم زده، خواه این عامل درونی باشد؛ مانند امیال نفسانی یا بیرونی، مانند بیماری یا تجاوز و اشغالگری. از آنجایی که معنای واژه مقاومت برخاستن و پایدار ماندن است، چنین بر می‌آید که محدود به رویارویی در میدان جنگ نیست و هر نوع مقاومت و پایداری در برابر عوامل بر هم زننده تعادل و توازن را شامل می‌شود، بالاین حال مقاومت، شامل پایداری در برابر هرگونه عامل بیرونی و درونی می‌شود؛ بنابراین مقاومت، یک وجه قتالی نیست؛ بلکه یک رویارویی فرهنگی، تبلیغاتی، تربیتی، اخلاقی، سلوکی و اقتصادی و سیاسی و نظامی است. در بطن مفهوم صبر و پایداری

نوعی اعتراض نهفته است که می‌تواند در برابر یک انحراف از حقیقت باشد. مفهوم مقاومت، پایداری و دفاع، مفهومی عام در فرهنگ ملت‌هاست (میر قادری و کیانی، ۱۳۸۸: ۷۳-۷۰). این مفهوم کاملاً ارزش تلقی می‌شود؛ زیرا یک واکنش غیرارادی در برابر تهاجم است. صابران نیز «آنهایی هستند که در مصائب، استقامت به خرج داده و از پا در نمی‌آیند و هجوم رنج‌ها و سختی‌ها پایشان را نمی‌لغزاند» (طباطبایی ۱۳۷۴: ۳۳۳)؛ اما در تعریف ادب پایداری گفته‌اند: «ادب مقاومت به مجموعه آثاری گفته می‌شود که از زشتی‌ها و فجایع، بیداد داخلی یا تجاوز بیرونی در همه حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با زبانی ادیبانه سخن می‌گوید. برخی از این آثار پیش از رخ نمودن فاجعه، برخی در زمان جنگ و یا پس از گذشت زمان به نگارش تاریخ آن می‌پردازد» (غالی شگری، ۱۹۷۹ م: ۱۰/۱۱)؛ به عبارت دیگر «ادبیات مقاومت، مقابله با همه اشکال استعمار و ظلم است که در آن، سخن در جایگاه سلاح قرار می‌گیرد و این در حالی است که تأثیر سلاح محدود به عرصه جنگ است؛ اما تأثیر سخن ادبیات مقاومت، پیوسته ادامه دارد.» (القصی، ۱۹۷۲ م: ۱۲)

مقاومت، سیاست و سلوکی ممتد است و نه حادثه یا لحظه، بلکه کاری تمدنی و فراگیر و مستمر و متکامل و مستقل در رویارویی با مبارزه طلبی‌ها، دشمنی‌ها و تجاوزگری‌ها یا هر چیز دیگری است که بر هم زنده تعادل و توازن باشد. بر این اساس: «مقاومت، بر کلیه عکس‌العمل‌هایی اطلاق می‌گردد که ممکن است به شکل تدابیر اجرایی و بازدارنده باشد و گروه یا سازمان یا فردی در رویارویی با تهدیدها و خطرهای خارجی یا داخلی با آن روبرو می‌شود.» (مطلق شقور، ۲۰۰۹ م: ۲۱-۲۰؛ کیانی، ۱۳۸۸: ۱۲۶-۱۲۹؛ محسنی نیا، ۱۳۸۸: ۱۵۶). جلوه‌های پایداری در نهج البلاغه در خطبه‌ها و حکمت‌ها به صورت مجاهده با نفس و ایستادگی در برابر دشمنان و زور مداران نمود پیدا می‌کند و همچنین مقاومت، به دودسته تقسیم می‌شود؛ مقاومت درونی و مقاومت بیرونی. جلوه‌های مقاومت در سیره ائمه اطهار (علیهم السلام) که به نحو گسترده و روشنی متجلی است. چنان‌که به عنوان نمونه بسیاری از اسلام‌شناسان نظیر جرج جرداق مسیحی از شیفتگان مکتب تشیع نیز با مقایسه نوشته‌های طه حسین و عباس محمود العقاد با نهج البلاغه در می‌یابند که اندیشه‌های امام علی (ع) از هر آنچه درباره او گفته‌اند بالاتر است؛ و پیوندی ناگسسته با اصول ادب انسانی دارد و بلاغت و سخن ائمه اطهار (علیهم السلام) همواره در خدمت انسان، فرهنگ و تمدن بشری بوده و خواهد بود. (جرداق، ۱۳۹۱: ۵؛ باستان، ۱۳۸۶: ۱۹۷، خسروشاهی، ۱۳۵۵: ۱۶). همسوی با این امر، از مولفه‌های اصلی پایداری شامل جهاد، تقوا، توکل، عدالت، عزت، داشتن هدف، صبر، زهد و رضا سخن به میان آمده و گفته شده است که ایمان، صبر، شجاعت وقتی با میزان عقل گره می‌خورد، منشأ الهی پیدا می‌کند و فرازمانی و فرامکانی می‌شود. نتیجه آنکه، ائمه اطهار (علیهم السلام) نمونه بارز یک انسان جهادگر، باتقوا، صبور، استقامت پیشه در برابر عوامل داخلی و خارجی، عدالت پیشه، متوکل، زاهد و مرضی است که سبب شده مشخصه‌های پایداری در سخنان ایشان به طور گسترده و معناداری منعکس شود و مخاطبان خود را که در طول زندگی نیازمند دائم به استواری و استقامت هستند، در مسیر عدالت، کمال و سعادت پرورش داده و هدایت کنند. از آنجایی که ریشه‌ی ایثار و شهادت در صبر و مبارزه با کفر و ظلم است؛ نهایتاً موجب بالا رفتن روحیه استقامت در جامعه می‌گردد و تقویت روحیه ایثار و شهادت، کسب عزت و سربلندی، افزایش انسجام ملی و فرهنگی جامعه، گسترش تعاون میان مردم و حفظ و بقای یک جامعه را به دنبال دارد. در این پژوهش تلاش می‌شود به بررسی مبانی و مولفه‌های فرهنگ مقاومت در فضایل اخلاقی مهم و اثر گذار در سیره ائمه اطهار (علیهم السلام) و بازتاب آن در دوران دفاع مقدس و وصیت نامه شهدای علمی لرستان پرداخته شود.

نوآوری و خلاقیت ارائه شده در جهت پاسخ به نیازهای واحد عملیاتی

قراردادها، پایان‌نامه‌ها و روش‌های همکاری تعریف شده در دوره فرصت مطالعاتی

مهمترین تجارب حاصله از دوره فرصت مطالعاتی در جامعه و صنعت



دفتر ارتباط با جامعه و صنعت